

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Participace NATO v libyjské občanské válce

Karel Škrdle

Plzeň 2015

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – britská a americká studia

Bakalářská práce

Participace NATO v libyjské občanské válce

Karel Škrdle

Vedoucí práce:

PhDr. Pavel Hlaváček, Ph.D

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2015

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2015

.....

Poděkování

Za podporu při tvoření této práce bych rád poděkoval PhDr. Pavlu Hlaváčkovi,
Ph

Obsah

1. Úvod	8
2. Koncept Responsibility to Protect.....	12
2.1. Původ konceptu	12
2.2. Principy konceptu	15
3. Události v Libyi předcházející zásahu NATO	17
3.1. Arabské jaro.....	17
3.2. Počátek nepokojů v Libyi	18
3.3. Rezoluce Rady bezpečnosti č. 1970	20
3.4. Rezoluce Rady bezpečnosti č. 1973	21
3.5. Operace Odyssey Dawn, Harmattan, Ellamy a Mobile.....	22
4. Zásah NATO v Libyi – Operace Sjedenocný Ochránce	24
4.1. Průběh operace	24
4.2. Vojsko – politická podpora jednotlivých států v Operaci Sjedenocný Ochránce	27
4.2.1. Vojsko – politická podpora USA v OUP	29
4.2.2. Vojsko – politická podpora Francie v OUP	34
4.2.3. Vojsko – politická podpora Velké Británie v OUP	37
4.3. Shrnutí operace	40
5. Závěr.....	43
6. Seznam Zdrojů	45
7. Resumé	52

Seznam zkratek

9/11 – Teroristické útoky z 11. září 2001

AOC – (*Air operations center*) Středisko letových operací

AU – (*African Union*) Africká unie

AWACS – (*Airborne warning and control system*) Vzdušný varovný a kontrolní systém

CFAC – (*Combat Force Air Component*)

CJTF – (*Combined Joint Task Force*)

GCC – (*Gulf Cooperation Council*) Rada pro spolupráci arabských států v Zálivu

HDP – Hrubý domácí produkt

ICC – (*International Criminal Court*) Mezinárodní trestní soud

ICISS – (*International comission on intervention and state sovereignty*)

Mezinárodní komise pro intervence a státní suverenitu

ISR – (*Intelligence, surveillance, target acquisition and reconnaissance*)

Intelligence, průzkum a sledování cílů

JFACHQ – (*Joint Force Air Component Command Headquarters*)

JSTARS – (*Joint surveillance target attack radar system*) Radarový systém na vyhledávání cílů

LAS – Liga arabských států

NATO – (*North Atlantic Treaty Organization*) Severoatlantická aliance

NSC – (*National Security Council*) Národní bezpečnostní rada

NTC – (*National Transitional Council*) Národní přechodná vláda

OIC – (*Organization of Islamic Cooperation*) Organizace islámské spolupráce

OOD – (*Operation Oddysey Dawn*)

OSN – Organizace spojených národů

OUP – (*Operation Unified Protector*) Operace sjednocený ochránce

R2P – (*Responsibility to protect*) Odpovědnost chránit

RAF – (*Royal Air Force*) Královské letectvo Spojeného království

RB – Rada bezpečnosti

SAE – Spojené arabské emiráty

USA – (*United states of America*) Spojené státy americké

1. Úvod

Na počátku roku 2011 došlo v arabském světě k událostem, jež vešly ve známost jako Arabské jaro. Šlo o sérii protivládních protestů a ozbrojených rebelií proti tehdejšímu vedení v jednotlivých státech. Vše začalo demonstracemi nespokojených obyvatel Tunisu proti tehdejšímu prezidentovi země, Zine El Abidine Ben Alimu. Následovaly protesty v dalších arabských zemích. V Egyptě, Libyi, Jemenu, Bahrajnu, Sýrii, Maroku a Jordánsku. Výsledky arabského jara byly ve většině těchto zemí rozdílné. Egypt, Jemen a Tunis se dostali do zvláštní přechodné fáze, ve které bylo nejasné, jakým směrem se vydají. Události v Sýrii a Libyi vyústily v občanské války a nepokoje, jež trvají dodnes. Naopak země kolem Perského zálivu zůstali těmito událostmi téměř nedotčeny. S odstupem měsíců a dnes již let se přínos těchto událostí diskutuje a zůstává nejasný.

Samotný termín Arabské jaro byl zpopularizován západními médii v začátcích událostí při nepokojích v Tunisu a měl odkazovat na východoevropské hromadné opouštění komunistické ideologie v roce 1989. V tomto roce došlo k hromadnému přechodu zemí z východního bloku na demokratické principy vlády a k tržnímu hospodářství. Výsledky obou událostí jsou však značně rozdílné. V roce 1989 se vše obešlo téměř bez nepokojů, naopak při Arabském jaru došlo k mnohým krveprolitím, jež trvají v některých státech dodnes¹.

Jedním z těchto států je také Libye. V Libyi začaly nepokoje v únoru 2011 v pobřežním městě Běhghází. Toto město bylo jádrem protivládních demonstrací, jež se postupně začaly šířit po celém státě, až se dostaly do hlavního města Libye, Tripolisu. Tam v té době také sídlil vůdce země, Muammar Kaddáfí, který se stal hlavní postavou celého konfliktu. V čele

¹ About.com. *Definition of the Arab Spring* (<http://middleeast.about.com/od/humanrightsdemocracy/a/Definition-Of-The-Arab-Spring.htm>, 2. 12. 2014).

Libye stál 42 let a v období arabského jara se stal lovnou zvěří odpůrců jeho režimu (BBC 2013).

Když započaly nepokoje v Libyi, vše směřovalo k tomu, že všeobecný nátlak na osobu Kaddáfího a na jeho režim způsobí, že se bez větších obtíží vzdá své pozice a nebude zemi bránit v odlišném politickém směřování. Jako tomu bylo v Egyptě a Tunisu. Jejichž vůdci Husní Mubarak, respektive Zine El Abadine Ben Ali bez větších protestů kapitulovali. V případě Kaddáfího a Libye však došlo k mobilizaci proti skupinám ozbrojených rebelů a započaly krvavé boje. To, co se zpočátku jevilo jako „pouhé“ protesty a demonstrace, přerostlo v občanskou válku, jíž se znepokojením sledovalo mezinárodní společenství v čele s Organizací spojených národů (OSN).

Rada bezpečnosti OSN reagovala na nepokoje v Libyi uplatněním sankcí, zbrojního embarga a zmrazením majetku. Hlavním důvodem akcí ze strany mezinárodního společenství byla skutečnost, že se Kaddáfí dopustil na svých obyvatelích v průběhu demonstrací zločinů proti lidskosti, za které měl být souzen u Mezinárodního soudního tribunálu v Haagu. Liga arabských států (LAS) se rozhodla vyloučit Libyi ze svých jednání a zasadila se o to, aby mezinárodní společenství v Libyi zasáhlo agresivněji a zavedlo veškerá opatření na ochranu civilistů. Do čela mezinárodní reakce se postavily Spojené státy americké (USA), Francie a Velká Británie. Tyto země řídili operaci NATO, při níž došlo k bombardování pozic Kaddáfího jednotek v Libyi (Daalder - Stavridis 2012).

Tato bakalářská práce si klade za cíl vyhodnotit vojensko – politickou podporu v Operaci Unified Protector (OUP, česky Operace sjednocený ochránce) tří vojensky nejsilnějších států NATO, jimiž jsou USA, Francie a Velká Británie (Bender 2014). A na základě vyhodnocených údajů zjistit, zda by byla OUP uskutečnitelná bez participace USA. Důvodem zvolení této výzkumné otázky je skutečnost, že USA jsou hnacím motorem NATO a zároveň zemí s nejvyššími výdaji na obranu ze všech členských států. Operace takového rozsahu si také žádá nejmodernější techniku a kvalifikované osoby,

jež by byly schopny takovouto akci řídit. Proto by bylo zajímavé sledovat, jak by si vedla NATO bez svého nejsilnějšího člena v operaci, která se všeobecně pokládá za jednu z nejúspěšnějších v její historii.

Práce bude rozdělena do tří kapitol. První kapitola se bude zabývat konceptem responsibility to protect (R2P, česky Odpovědnost chránit). Tuto doktrínu je potřeba představit před tím, než se pustím do hlavní fáze práce z toho důvodu, že na jejím základě byla odstartována akce mezinárodního společenství v Libyi v roce 2011 a jejími principy se měla celá akce řídit. Je to koncept, který již nedává suverénním státům záruku, že na nich nebude uskutečněna zahraniční intervence. Pokud nebude dotyčný stát zajišťovat blaho a bezpečnost svého lidu, může se stát terčem rázné odpovědi mezinárodního společenství².

Druhá kapitola se bude zabývat událostmi v Libyi, které předcházely OUP. Konkrétně zde nastíním události arabského jara a počátků krize v Libyi, kdy ještě nebylo známo, zda a v jakém rozsahu mezinárodní společenství zasáhne. V této kapitole také popíšu, co znamenají rezoluce Rady bezpečnosti (RB) OSN č. 1970 a 1973, což jsou rezoluce vydané jako reakce na dění v Libyi dny a týdny po začátku krize, které daly mandát členským zemím NATO k zásahu a použití všech nezbytných prostředků k ochraně libyjských civilistů. Poslední podkapitola této kapitoly bude věnována operacím, jež byly odrazovým můstkem k OUP. Konkrétně se jedná o operace Odyssey Dawn (USA), Harmattan (Francie), Ellamy (Velká Británie) a Mobile (Kanada) (BBC 2011).

Hlavní částí práce bude třetí kapitola, její náplní bude samotný zásah NATO v Libyi. Kapitola bude rozčleněna do několika podkapitol, jež budou analyzovat vojensko – politickou podporu zmíněných států v rámci operace, s důrazem na roli USA při této podpoře. Dále bude v této kapitole shrnut průběh mise od počátku 23. Března, až do jejího ukončení 31. Října 2011

² UN.org. The Responsibility to Protect (<http://www.un.org/en/preventgenocide/adviser/responsibility.shtml>, 15. 2. 2015).

(NATO 2012). V závěru této kapitoly bude shrnutí operace. Po této kapitole bude následovat závěr, který shrne hlavní poznatky vyplívající z práce.

2. Koncept Responsibility to Protect

V únoru roku 2011 započaly protesty proti jednačtyřicetiletému vládnutí Muammara Kaddáfího. Tyto protesty vyústily v útoky vládních jednotek proti demonstrantům, při nichž byli zasaženi také civilisté. Tato skutečnost upoutala pozornost mezinárodního společenství, které se rozhodlo jednat. Události, odehrávající se na severu afrického subkontinentu byly vyhodnoceny jako ukázkový případ, kdy je potřeba zabránit masovému vyvražďování. Pro tento typ případu byl vymyšlen a právně zakotven princip R2P.

Tváří v tvář hrozícím zvěrstvům bylo jasné, že mezinárodní společenství nemůže vyčkávat, jak se bude situace postupem času vyvíjet. Vzhledem k tomu, že vláda Libye nebyla nadále schopna a podle několika vyjádření jejích nejvyšších představitelů ani ochotna zajistit svým obyvatelům bezpečnost, bylo potřeba jednat podle principu R2P a zabránit hrozícímu krveprolití³.

2.1. Původ konceptu

Všeobecně se má za to, že pojem humanitární intervence je výsledkem událostí v devadesátých letech 20. Století. Není to však pravda. Již v 19. Století se uskutečnilo několik konfliktů, jež se dají považovat za humanitární intervenci. V 19. Století bylo mezi akademiky všeobecně přijato, že použití vojenské síly je z hlediska mezinárodního práva legální. Tento pohled však skončil s koncem první světové války, kdy bylo užití vojenské síly prostřednictvím Společnosti národů zakázáno poprvé. Založení OSN, které následovalo po ukončení 2. Světové války, znamenalo opětovné potvrzení zákazu užití vojenské síly proti jinému státu. Jedním z hlavních bodů funkce OSN se stalo budování kolektivní bezpečnosti (O'Donnell 2014: 559 – 560).

Tragédie na Balkáně a ve Rwandě v průběhu devadesátých let dvacátého století způsobily to, že se začalo v mezinárodních kruzích debatovat o tom, jak do budoucna reagovat v případech, kdy je terčem útoků civilní obyvatelstvo v rámci určitého suverénního státu. Velkým otazníkem bylo, zda mají mít tyto

³ ResponsibilityToProtect.org. *The Crisis in Libya* (<http://www.responsibilitytoprotect.org/index.php/crises/crisis-in-libya>, 20. 2. 2015).

suverénní státy stoprocentní kontrolu nad tím, co se děje na jejich území, nebo zda má mít mezinárodní společenství právo zasáhnout na tomto území z humanitárních důvodů⁴.

Stanovy OSN zakazují užití vojenské síly proti jinému státu. Toto platí ve všech případech, kromě užití individuální, nebo kolektivní sebeobrany. Další výjimkou jsou akce schváleny RB OSN. Stanovy OSN také zakazují odplatu jednoho, nebo skupiny států za porušení mezinárodního práva. Stanovy také povolují státům využívat regionální bezpečnostní opatření, avšak zakazují členům využívat donucovacích prostředků bez autorizace RB OSN (O'Donnell 2014: 560).

Ve své zprávě z roku 2000, tehdejší generální tajemník OSN Kofi Annan kritizuje neschopnost RB OSN rozhodujícím způsobem zasáhnout na Balkáně a ve Rwandě. Tato neschopnost zasáhnout vyústila ve statisíce zmařených lidských životů. „Pokud je humanitární intervence skutečně nepřijatelným zásahem do suverenity státu, jak bychom tedy měli postupovat v případě Rwandy, nebo Srebrenice, abychom zabránili systematickému porušování lidských práv v takovém rozsahu, že to uráží každého člena našeho společenství?“ Napsal Kofi Annan ve zprávě doslova⁵.

V roce 2001 byl mezinárodní komisí pro intervence a státní suverenitu (ICISS) zveřejněn *Responsibility to Protect report*, který přinesl koncept sdílené odpovědnosti. Tento dokument se stal základním stavebním kamenem R2P. Od jeho zveřejnění se vlády, mezinárodní organizace, i jiní hráči mezinárodního systému podílejí na zvyšujícím se významu R2P v mezinárodním společenství. Od zveřejnění tohoto dokumentu byly v následujících letech až do dneška zveřejněny další dokumenty týkající se R2P⁶.

⁴ UN.org. *Background Information on the Responsibility to Protect* (<http://www.un.org/en/preventgenocide/rwanda/about/bgresponsibility.shtml>, 20. 2. 2015).

⁵ UN.org. *Background Information on the Responsibility to Protect* (<http://www.un.org/en/preventgenocide/rwanda/about/bgresponsibility.shtml>, 20. 2. 2015).

⁶ ResponsibilityToProtect.org. *Core Documents: Understanding RToP* (<http://www.responsibilitytoprotect.org/index.php/about-rtop/core-rtop-documents>, 22. 2. 2015).

Dalším z dokumentů, důležitých pro vývoj R2P, je *A More Secure World: Our Shared Responsibility Report of the Secretary-General's High-level Panel on Threats, Challenges and Change*. Tento dokument byl zveřejněn 2. prosince 2004. Jeho tvorba započala již v listopadu 2003, kdy generální tajemník OSN Kofi Annan jmenoval šestnáctičlenný panel odborníků, aby zhodnotil hrozby, kterým čelí mezinárodní společenství a vyhodnotil, do jaké míry je OSN schopna těmto hrozbám čelit a řešit je. Panel odborníků také zpracoval a doporučil institucionální změny se s těmito hrozbami vypořádat. Tento dokument obsahoval také 101 doporučení, jak se vypořádat s největšími bezpečnostními problémy 21. Století. Kterými jsou: Chudoba, poškozování životního prostředí, terorismus, občanské války, mezistátní konflikty, růst počtu zbraní hromadného ničení a organizovaný zločin⁷.

Členskými státy OSN byl koncept R2P jednomyslně přijat na světovém summitu v roce 2005. Odstavce 138 – 139 výstupního dokumentu tohoto summitu upřesňují, „že nebude – li suverénní stát schopen, či ochoten předejít genocidě, zločinům proti lidskosti, válečným zločinům, nebo etnickým čistkám na svém vlastním území, bude mít mezinárodní komunita povinnost daný stát varovat. Nedojde – li i přes varování ke změně postoje dané vlády, vyhrazuje si mezinárodní společenství právo na vojenskou intervenci.“ Nicméně R2P nebylo stále ukotveno mezinárodní smlouvou. Stále není vyjasněno, zda je koncept pouze obvyklým pravidlem mezinárodního práva, nebo obecnou zásadou (Rahman Basaran 2014: 581 – 583).

12. ledna 2009 vydal generální tajemník OSN Ban Ki – moon zprávu, *Implementing the Responsibility to Protect*. Zpráva regulovala a vykládala, jak a na jakých principech bude R2P fungovat a jak se budou chovat účastníci se

⁷ UN.org. *A More Secure World: Our Shared Responsibility Report of the Secretary-General's High-level Panel on Threats, Challenges and Change (2004)* (http://www.un.org/en/events/pastevents/a_more_secure_world.shtml, 23. 2. 2015).

aktéři. Tato zpráva navazovala na výstupní dokument ze světového summitu v roce 2005⁸.

2.2. Principy konceptu

Ve zprávě Ban Ki – moon byly vytyčeny tři hlavní pilíře, na kterých má R2P fungovat. 1. Pilíř: Stát má hlavní odpovědnost za ochranu svého obyvatelstva před genocidou, zločinům proti lidskosti, válečnými zločiny a etnickými čistkami. 2. Pilíř: Zavazuje mezinárodní společenství k tomu, aby plně vypomáhalo jednotlivým státům vybudovat takovou infrastrukturu, aby tyto státy byly schopné své obyvatelstvo ochránit před genocidou, zločinům proti lidskosti, válečnými zločiny a etnickými čistkami. 3. Pilíř: Zavazuje mezinárodní společenství k tomu, aby zavčas a všemi odpovídajícími prostředky ubránilo obyvatelstvo určitého státu před genocidou, zločinům proti lidskosti, válečnými zločiny a etnickými čistkami. Pokud onomu obyvatelstvu není stát schopen tyto záruky poskytnout. Tento třetí pilíř může být naplněn pouze v případě, že RB OSN udělí mezinárodnímu společenství mandát na takovou intervenci. Do budoucna je také důležité, aby byla plně vyvinuta strategie na to, jak s doktrínou R2P zacházet, aby nedocházelo k jejímu zneužívání⁹.

Responsibility to Protect report od ICISS, vydaný v roce 2001, je založen na dvou hlavních principech. První je zodpovědnost suverénního státu zajistit ochranu pro své obyvatelstvo. Druhý princip vychází z toho, že pokud není onen stát ochoten, nebo schopen tuto ochranu zajistit, pak má mezinárodní společenství, s odkazem na koncept R2P, povinnost zasáhnout (Garrigues 2007: 9). K takovému zásahu se smí přistoupit pouze v krajním případě, tj. když selžou všechny diplomatické a donucovací prostředky. Pro tuto situaci bylo vymezeno šest podmínek, které musí být naplněny, aby se mohlo přistoupit k užití vojenské

⁸ Council on Foreign Relations. *UN Secretary – General's Report: Implementing the Responsibility to Protect* (<http://www.cfr.org/world/un-secretary-generals-report-implementing-responsibility-protect-2009/p19885>, 25. 2. 2015).

⁹ Council on Foreign Relations. *UN Secretary – General's Report: Implementing the Responsibility to Protect* (<http://www.cfr.org/world/un-secretary-generals-report-implementing-responsibility-protect-2009/p19885>, 25. 2. 2015).

síly¹⁰: 1. *Podmínka*: Pravá příčina – k vojenské intervenci by mělo dojít jedině v případě, že již dojde, nebo se očekávají velké ztráty na životech, nebo etnické čistky. 2. *Podmínka*: Pravý záměr – hlavní a jediný záměr intervence musí být zastavení vraždění, popřípadě etnických čistek. Akce by měla být vedena multilaterálně a s ohledem na ostatní státy v regionu, které by měly ve většině s intervencí souhlasit. 3. *Podmínka*: Poslední možnost – vojenská intervence je ospravedlnitelná jen tehdy, pokud všechna nevojenská a mírová řešení selhala. 4. *Podmínka*: Úměrné prostředky – rozsah, délka a intenzita intervence by měla být pouze taková, jaká je potřeba k ochraně civilistů. 5. *Podmínka*: Rozumné vyhlídky – Intervence musí mít rozumnou šanci na úspěšnou ochranu civilistů. Akce nesmí způsobit větší škody, než jsou očekávané škody v případě nezasáhnutí. 6. *Podmínka*: Pravá autorita – Tělesem, které je zmocněno udělovat legitimní mandát k vojenské intervenci, je RB OSN¹¹.

¹⁰ R2PCoalition.org. *Basic Principles and Core Elements* (<http://r2pcoalition.org/content/view/73/93/>, 26. 2. 2015).

¹¹ Center on Law & Globalization. *Six Principles Govern the Responsibility to Protect in Humanitarian Interventions* (https://clg.portalxm.com/library/keytext.cfm?keytext_id=176, 29. 2. 2015).

3. Události v Libyi předcházející zásahu NATO

3.1. Arabské jaro

Události Arabského jara byly spíše než náhlým „výbuchem“ spuštěny socioekonomickými a sociopolitickými problémy, trvajících téměř půl století (Özekin – Akkas 2014: 177). Nicméně událostí, jež definitivně rozvířila protivládní nálady v arabských zemích, bylo sebeupálení šestadvacetiletého Tunisana Mohameda Bouazizih¹². Tento čin definitivně zvedl vlnu protestů proti tuniskému prezidentovi Ben Alimu. Propuknutí nepokojů bylo v kontextu událostí roku 2010 poměrně překvapivé. Region působil stabilně a nic nenavědčovalo tomu, že během, ani ne jednoho roku, dojde k politickým změnám takového rozsahu. Prvním diktátorem, který na nepokoje doplatil byl právě tuniský prezident Ben Ali, který byl nucen svůj úřad 14. ledna 2011 po třiatdvaceti letech vládnutí opustit.

Z Tunisu se nepokoje přelily do ostatních arabských zemí (Özekin – Akkas 2014: 176). V prvním případě do Egypta, kde byl důsledkem nepokojů a demonstrací svržen dlouholetý prezident Husní Mubarak (Vaughan 2013: 492). Nepokoje přinesly do tohoto regionu na příštích pár měsíců, i let politickou nestabilitu a nejistotu. V této nejistotě pokulhává srovnání s rokem 1989 ve východní Evropě. Zatímco postsovětské republiky hromadně přijímaly demokracii, v arabském regionu po Arabském jaru dochází k rozdílnému směřování jednotlivých států. A nedá se říci, že by jejich směřování vedlo ke stabilnější budoucnosti. Alespoň tedy ne z krátkodobějšího hlediska.

Ze dvaadvaceti členů LAS, v šesti¹³ došlo k výrazným otřesům na domácí politické půdě, které vedly buď ke svržení diktátorů, nebo tvrdým bojům o moc. V ostatních arabských zemích nedošlo ani zdaleka k takovým nepokojům, které postihly těchto šest států. Jak již bylo řečeno, Arabské jaro se výrazně liší od postkomunistických republik po roce 1989. Ty přijaly ve většině demokracii, která tam panuje dodnes. V ani jedné, ze šesti jmenovaných zemí dodnes

¹² Bouazizi se upálil 17. prosince 2010 na periferii tuniského města Sidi Bouzid

¹³ Libye, Egypt, Tunis, Sýrie, Bahrajn a Jemen.

neproběhla úspěšná revoluce, jež by nastolila demokratický politický systém (Özekin – Akkas: 2014: 176).

3.2. Počátek nepokojů v Libyi

Arabské jaro v Libyi je nejvíce spjato s osobou tamějšího vůdce, Plukovníka Muammara Kaddáfího. Ten se dostal do čela Libye v roce 1969, ve svých sedmadvaceti letech a roce 2011 byl jedním z nejdéle vládnoucích vůdců na celém světě. Po většinu jeho vládnutí byl v západním světě vnímán vesměs negativně (Anderson 2001: 515). Důvodem nevraživosti západu vůči jeho osobě byl fakt, že byl dlouhá léta jedním z největších podpůrců terorismu na světě. V osmdesátých letech poskytoval podporu každé teroristické organizaci, která požádala od jeho vlády podporu. Nejnechvalněji známým teroristickým incidentem, který Kaddáfí finančně podporoval, byl bombový útok na osobní letadlo Pan American Airways, nad skotským městečkem Lockerbie¹⁴. Nicméně se Kaddáfí snažil po 11. září 2001 (9/11) o vylepšení svého obrazu v západním světě, Když přislíbil boj proti severoafrickým odnožím Al – Kájdy. Avšak tento krok učinil jistě z pragmatických důvodů, jelikož jedna z těchto odnoží ho chtěla dlouho před 9/11 sesadit z čela Libye. Tento útok však brutálně odvrátil, což vedlo k tomu, že chtěla ona odnož Al – Kájdy¹⁵ jeho hlavu. I přes tuto skutečnost nebyl po 9/11 radikálním odpůrcem terorismu, čehož si byl i západ vědom a tato skutečnost sehrála zcela jistě důležitou roli při rozhodování západu, zda uplatnit v Libyi R2P, či nikoliv. Sám Kaddáfí byl jedním z velkých odpůrců invaze do Iráku americkými vojsky v roce 2003 (Joscelyn 2011).

Jak již bylo řečeno. Povstání občanů proti tehdejší vládě se do Libye přelilo ze sousední země, Tunisu. V Libyi začaly demonstrace v hlavním městě Tripolisu v první polovině února roku 2011. Tyto demonstrace probíhaly standardně jako v okolních státech. Násilí bylo ojedinělé. Ve městě Benghazí, což je druhé největší město země však Kaddáfí přikázal svým jednotkám

¹⁴ V roce 1988, Boeing 747 letící z Londýna do New Yorku s 258 lidmi na palubě. Všichni zahynuli. Plus 12 obětí na zemi. Celkem 270 obětí.

¹⁵ Al – Kájda v islámském Mahrebu (AQIM).

agresivní útok na demonstranty¹⁶. Tento krok umocnila i skutečnost, že opoziční skupiny ustanovili svojí vládu, National Transitional Council (NTC, česky Národní přechodná vláda). Tyto skutečnosti napomohly k tomu, že se přestřelky změnili v krvavý konflikt. V prvních dnech a týdnech slavila opoziční armáda dílčí úspěchy. Nicméně brzy začaly mít navrch vládní jednotky, hlavně z důvodu materiální převahy.

Ve druhé polovině února již mezinárodní společenství s napětím sledovalo libyjské události, které se mohly rychle zvrhnout v genocidu vlastního obyvatelstva ze strany Kaddáfího. On sám situaci vyhrocoval svými projevy ve státní televizi, kdy doslova říkal, že „vyčistí Libyi dům po domu od všech švábů a krys, a popraví každého, kdo ohrozil jednotu země.“ Tento slovník byl v kontextu událostí poměrně nevybíravý a nešťastný, jelikož podobná slova volili rwandští radikálové Hutuové, kteří v roce 1994 vyvraždili několik set tisíc Tutsiů¹⁷. Tyto jeho slova také přispěly svým dílem k reakci mezinárodního společenství. Tato reakce byla velice rychlá. OSN a regionální organizace neponechaly nic náhodě a snažily se diplomatickou cestou apelovat na Kaddáfího, aby násilí ukončil.

LAS reagovala již týden po začátku násilí. 22. února vyloučila Libyi ze svého středu, čímž dala jasně najevo, že s využívanými praktikami nesouhlasí. Negativní reakce ostatních organizací působících v regionu na sebe nenechala dlouho čekat. Namátkou bych zmínil Africkou unii (AU), nebo Organizaci islámské spolupráce (OIC). Obě tyto organizace odsoudily užití síly proti civilistům a rázně volaly po okamžitém ukončení násilí. K tomu však nedošlo. Boje pokračovaly dál, terorizování vlastního obyvatelstva nepřestalo, a tak bylo mezinárodní společenství, v čele s OSN nuceno jednat. 26. února přijala RB OSN jednohlasně rezoluci č. 1970 (Glanville 2013: 333 ; CNN 2015).

¹⁶ 15. února

¹⁷ Během tří měsíců roku 1994 došlo ve Rwandě k vraždě až milionu Tutsiů ze strany Hutuů. Je to jedna z nejhorších genocid v historii lidstva.

3.3. Rezoluce Rady bezpečnosti č. 1970

V kontextu odsouzení skutků páchaných Kaddáfím v Libyi, které RB OSN nazvala jako „hrubé a systematické porušení lidských práv“, bylo všemi členy potvrzeno přijetí rezoluce č. 1970. RB věc předala Mezinárodnímu trestnímu soudu (ICC) a uvalila na Libyi zbrojní embargo, a na Kaddáfího, jeho rodinu a určité členy jeho vlády uvalila zákazy cestování a zmrazení majetku (UN 2011). Součástí rezoluce byl i požadavek na okamžité ukončení násilí, dodržování lidských práv, umožnění bezpečného průjezdu cizincům s humanitárními dodávkami. Dále také odstranění cenzury v médiích (USUN 2011). Rezoluce se setkala s pozitivním přijetím od regionálních organizací, AU, LAS a OIC. Tato reakce od arabských regionálních organizací byla hlavním důvodem toho, proč Rusko a Čína hlasovaly pro přijetí rezoluce, i když v případech tohoto rázu zpravidla využijí svého veta¹⁸.

I přes přijetí takového opatření, v Libyi stále nedocházelo k uklidnění situace. Boje neustaly, naopak docházelo ke zhoršování situace. V první polovině března začalo několik regionálních organizací volat po ochraně civilistů všemi dostupnými prostředky a k ustanovení bezletové zóny nad Libyí. Organizace zasazující se o přijetí těchto opatření byly, OIC a Rada pro spolupráci arabských států v Zálivu (GCC). Naopak AU byla proti uplatnění humanitární intervence v Libyi z důvodu udržení vnitřní integrity a suverenity státu. Krucióální událostí, jež velkou měrou přispěla ke konečnému uskutečnění intervence, byl požadavek¹⁹ LAS na RB, aby byla ona bezletová zóna nad Libyí skutečně ustanovena a aby byla přijata všechna opatření k ochraně a zajištění bezpečnosti civilistů.

Tento krok LAS byl přinejmenším překvapivý. Tato organizace byla zpravidla proti intervencím ve svém regionu ze strany západních států. Důvody, proč tomu v tomto případě bylo jinak se staly předmětem dohadů. Nicméně podle dostupných skutečností by se neměla podpora intervence v Libyi ze strany

¹⁸ V roce 1999 vetovalo Rusko i Čína možnou intervenci do bývalé Jugoslávie. NATO však učinilo intervenci i přes jejich nesouhlas. Tento krok vzbudil velké kontroverze (Tesón 2009).

¹⁹ 12. března

arabských států přeceňovat. Na setkání, na kterém se požadavek odsouhlasil, byla přítomna pouze polovina členských států a z nich většina byla členem GCC, tj. organizace, která pět dní zpátky požadavek na přijetí bezletové zóny odsouhlasila. Generální tajemník LAS, Hesham Youssef uvedl: „Arabský svět zažívá novou fázi vývoje. Věci, které prošly někomu dříve, dneska projít nemohou“. Dalším faktorem, který mohl ovlivnit hlas států LAS je vliv Saudské Arábie. Ta má v regionu a potažmo v organizacích v arabském regionu obrovský vliv. Pokud tedy Saudská Arábie chtěla prosadit v Libyi co nejtvrdší opatření, mohla ovlivnit skeptičtější názory méně významných států. A není žádným tajemstvím, že Kaddáfí neměl se Saudskou Arábií vřelé vztahy. Ve skutečnosti neměl libyjský vůdce v regionu přehršel spojenců a přátel, kteří by se v těchto chvílích postavili na jeho stranu. Tyto skutečnosti velkou měrou přispěly k uskutečnění intervence.

Požadavek LAS na ustanovení bezletové zóny a použití všech dostupných prostředků k ochraně civilistů na území Libye byl pro západ brán do určité míry jako pozvánka. Nicméně zásahu musela předcházet ještě diplomatická jednání na půdě OSN. V Obamově vládě se diskutovalo, jakou podobu by měla intervence mít. Stále více bylo jasné, že nepůjde o klasické vyslání pozemní pěchoty, jelikož taková akce by byla, vzhledem k možným ziskům, riskantní. Konečné rozhodnutí o vyslání vojenské intervence NATO do Libye v souladu s principem R2P, padlo 17. března 2011. Byla vydána rezoluce č. 1973 (Glanville 2013: 334 – 335).

3.4. Rezoluce Rady bezpečnosti č. 1973

Přijetím této rezoluce dala OSN poprvé v historii mandát k uskutečnění humanitární intervence bez přání vlády státu, na jehož území se má intervence uskutečnit (Morris 2013: 1271). Tato rezoluce byla vydána plně v souladu s konceptem R2P, který reflektuje principy, které vycházejí z tvrdých lekcí občanských válek, jež se odehrály po rozpadu SSSR (Dunne – Gifkins 2011: 522). Rezoluce byla přijata s deseti hlasy pro, žádným proti. Pět států se

hlasování zdrželo²⁰ a rozšířila sankce původně uplatněné v rezoluci č. 1970. Nově také ustanovila bezletovou zónu nad Libyí (UN 2011).

Od roku 1990 bylo uskutečněno sedmnáct humanitárních intervencí. V ani jednom případě neproběhla tak hladce a s tak silným mandátem jako v případě Libye. Rychle a jasně posvěcená akce RB OSN, poté převzata mezinárodní koalicí a úspěšně implementována (Williams – Popken 2012: 225 – 226). V době vydání této rezoluce měl v bojích o Libyi Kaddáfí jednoznačně navrch a reálně hrozilo prolomení města Benghází, což bylo sídlo opozice. Pouze hodiny před jejím vydáním hrozil obyvatelům skrze rozhlas a slíbil milost každému, kdo se vzdá (Glanville 2013: 335). Potvrzení této rezoluce dalo koalici²¹ států mezinárodního společenství mandát k tomu, aby Kaddáfího zastavila a uplatnila všechny dostupné prostředky k ochraně civilistů a k zastavení bojů.

3.5. Operace Odyssey Dawn, Harmattan, Ellamy a Mobile

Naplňování rezoluce č. 1973 začalo 19. března. USA spustili Operaci Odyssey dawn (OOD), která měla zajistit ukončení útoků vládních vojsk na civilisty. Dalším cílem bylo oslabit pozice Kaddáfího jednotek, aby nebyl schopen odolávat realizaci bezletové zóny, s jejímž uplatněním se počítalo v nejbližších dnech a týdnech. K operaci, která byla řízena USA, se přidaly další státy koalice. Konkrétně lodě z Itálie, Kanady, Velké Británie a Francie. Prvním útokem koalice bylo zničení protiletadlové obrany řízenými střelami z amerických ponorek. Tento útok byl úvodním krokem k tomu, jak oslabit Kaddáfího. Ve vedení této operace byly od začátku USA, které však počítaly s vedením operace pouze v řádu dnů. Kromě již zmiňovaných států, které se ke koalici již připojili, se očekávalo také zapojení arabských spojenců²².

Se začátkem Operace Odyssey Dawn, kterou vedly USA, měli další státy koalice již také pojmenování pro operace své. Konkrétně to byla Francie, která

²⁰ Rusko, Čína, Brazílie, Německo a Indie.

²¹ Koalice států, jež se podílela na operacích v Libyi, zahrnovala: USA, Francii, Velká Británie, Itálie, Kanada, Španělsko, Dánsko, Norsko, Švédsko, Belgie, Nizozemsko, Bulharsko, Turecko, Katar, Spojené arabské emiráty a Jordánsko.

²² U.S. Department of Defense (2011). *Coalition Launches „Operation Odyssey Dawn“* (<http://www.defense.gov/news/newsarticle.aspx?id=63225>, 6. 3. 2015).

svou operaci pojmenovala „Harmattan“, Kanada „Mobile“ a Velká Británie „Ellamy“. Kromě těchto států již žádný jiný pro operaci na libyjském území krycí jméno nepoužil. Většina států koalice operovala pod označením Odyssey Dawn. Tyto operace byly však ve výsledku pouze několikadenním předstupněm před komplexní operací NATO, jež začala 23. března . NATO převzalo velení 31. března²³.

²³ GlobalSecurity.org. *Operation Odyssey Dawn* (<http://www.globalsecurity.org/military/ops/odyssey-dawn.htm>, 7. 3. 2015).

4. Zásah NATO v Libyi – Operace Sjednocený Ochránce

Operace ukázala, že evropským státům chybí základní vojenské schopnosti.

Generální tajemník NATO Anders Fogh Rasmussen²⁴

Jak již bylo řečeno, hlavním cílem této práce je vyhodnotit vojensko - politickou podporu v OUP tří vojensky nejsilnějších států NATO, což jsou USA, Francie a Velká Británie. Záměrem bude zjistit, zda by byla akce takového rozsahu uskutečnitelná, pokud by se jí nezúčastnily USA. Celá operace byla vedena na ochranu civilistů v souladu s konceptem R2P, který byl představen v jedné z předchozích kapitol.

Kromě analýzy vojensko – politických faktorů zasahujících do OUP, bude v této kapitole předně popsán průběh operace od jejího počátku 23. března, až do oficiálního ukončení 31. října 2011 (Greenleaf 2013: 29). Tato operace byla první větší vzdušnou akcí NATO od roku 1999, kdy došlo k intervenci na Balkáně. Na Balkáně však stály v čele operace USA, což je zásadní rozdíl oproti OUP, kde USA souhlasily pouze s podpůrnou funkcí. Do čela OUP se tedy postavila Francie a Velká Británie. I když je mise považována obecně za úspěch NATO, byly odhaleny závažné nedostatky právě v taktické a strategické připravenosti členských států (Greenleaf 2013: 38).

4.1. Průběh operace

Jak již bylo zmíněno, NATO převzalo velení nad akcí koalice 23. března. Tímto datem tedy začíná OUP. V tento den také začalo vynucování zbrojního embarga. O dva dny později, 25. března začalo vynucování bezletové zóny nad Libyí. Počátek OUP neznamena, že OOD byla již ukončena. Ta trvala až do 31. března, kdy převzalo velení NATO skrze Combined Joint Task Force (CJTF) v italské Neapoli. Základna vzdušných operací se také nacházela v Itálii, konkrétně ve městě Poggio Renatico. Značným problémem NATO je neakceschopnost. Vždy má poměrně dlouhé trvání proces, na jehož konci je konsenzus mezi jednotlivými státy, avšak v případě OUP tato jednání proběhla

²⁴ Greenleaf, R. Jason (2013). The Air War in Libya. *Air & Space Power Journal* 27 (2) s. 37.

v relativně krátkém čase. První raketový útok OOD proběhl 19. března, vedla jej Francie, i když tento její brzký útok sklidil mezi spojeneckými státy vlnu nevole. NATO přijalo odpovědnost za ustanovení bezletové zóny 24. března a týden na to, 31. března převzal Combat Force Air Component (CFAC) velení nad vzdušnou misí nad Libyí (Phinney 2014: 86 – 87).

Jak již bylo řečeno, úkolem této mise byla ochrana civilistů a oblastí, ve kterých se civilisté soustředí, ochránit před hrozícími útoky, které by mohly vyústit ve ztráty na životech. Z tohoto úkolu vychází další dva esenciální elementy mise. Zbrojní embargo a bezletová zóna²⁵. K protekci civilistů mělo tedy docházet ze vzduchu a z moře. Jak již bylo řečeno, k nasazení pozemních jednotek nedošlo z důvodu velkého risku životů vojáků, jejichž nasazení nebylo v tomto případě nezbytné, jelikož bylo možné cíl operace, ochranu civilistů, uskutečnit pouze ze vzduchu a od moře. Námořní jednotky měly nejvýznamnější podíl na úspěšném zavedení námořního embarga, avšak klíčovou roli v celé operaci zastávaly vzdušné jednotky, které prováděly velice efektivní útoky na Kaddáfího jednotky a jejich zásobování.

OUP nebyla misí, jež by se obešla bez velkých otazníků. Rozhodně to nebyla akce, která je dnes přijímána jako stoprocentní úspěch. Otázkou do diskuze je do dnešních dnů důvěryhodnost záměru striktně na ochranu civilistů (Gaub 2013: 4). Barack Obama se pár dní před začátkem OUP vyjádřil, že Libyi bude lépe, pokud v ní nebude vládnout Kaddáfí. Samozřejmě zdůraznil, že posláním mise je zastavit hrozící masakry civilistů, nicméně je pravděpodobné, že většině západních států se myšlenka na Libyi bez Kaddáfího zamlouvala. Ať již kvůli jeho vazbám na terorismus, nebo celkově špatným vztahům s jinými státníky (Jones 2014). Další otazník visí nad odmítavým postojem Německa k operaci. Německo, jakožto jeden z nejsilnějších členů NATO v rámci evropského kontinentu, ale i na celém světě, bylo jedním ze států, které se zdrželo hlasování v RB OSN, nad akcí v Libyi. Německo považovalo jakoukoliv formu zásahu v Libyi za politicky neakceptovatelnou (Herf 2011). Nicméně z celkového

²⁵ NATO.int. *Unified Protector* (http://www.jfcnaples.nato.int/Unified_Protector.aspx, 10. 3. 2015).

pohledu byla OUP z hlediska legitimacy nekontroverzní akcí. Arabské regionální organizace, volající po zásahu mezinárodního společenství, společně s rezolucemi od RB, vytvořily pro tuto operaci silný mandát, o který se členské státy NATO, které se akce zúčastnily, mohly opřít (Gaub 2013: 2 – 3).

I přes zapojení NATO do konfliktu, stále mezi vládními jednotkami a opozicí pokračovaly boje. Sám Kaddáfí si byl vědom toho, že zapojení takto silné organizace do bojů proti němu mu výrazně snižuje šance na úspěch. Proto se snažil vyjednávat. V dopise Baracku Obamovi, jakožto hlavnímu zástupci nejsilnějšího státu NATO, ho požádal o okamžité ukončení participace na konfliktu. Sám konflikt nazval „nespravedlivou válkou proti malé, rozvíjející se zemi.“ Apeloval na to, že členové opozice mají blízko, nebo jsou i členy Al - Kájdý. V dalším z projevů zmínil, že se mezinárodní společenství zapojilo do akce kvůli ropnému potenciálu, který se v Libyi skrývá. Jedním z kritiků zásahu NATO v Libyi byl Jihoafrický prezident Jacob Zuma. Ten celou akci označil za zneužití rezoluce OSN. „Ta měla sloužit pouze k účelu ochrany civilistů, ale je zneužívána ke změně režimu, politickým vraždám a vojenské okupaci.“ I přes tuto kritiku se Španělsko a Německo rozhodlo uznat NTC jako legitimního reprezentanta Libye²⁶. Později týž měsíc došlo i k uznání USA a Velkou Británií. Za zmínku také stojí, že koncem června vydal ICC soudní příkaz na zatčení Kaddáfího, jeho syna Saifa a také na jeho švagra Abdullaha al – Sanussiho. A to za zločiny proti lidskosti, kterých se měli dopustit ve druhé polovině února (CNN 2011).

Je nutno dodat, že jednotky NATO se ze všech sil snažily, aby nedocházelo ke zbytečným ztrátám. V souladu s konceptem R2P, který je za operaci „odpovědný“, mířili vojáci rakety pouze na takové cíle, které bezprostředně ohrožovali civilisty. Piloti NATO nepovažovali tedy za primární cíl za každou cenu zasáhnout vládní jednotky, či jejich zbrojní komplexy, ale mířili pouze na ty jednotky, či komplexy, které civilisty bezprostředně ohrožovaly. Samozřejmě, že docházelo k civilním ztrátám i v důsledku bomb NATO, nicméně v tak malém

²⁶ K uznání došlo v první polovině června.

počtu, že si za to NATO vysloužilo uznání na mezinárodním poli. Rozhodně rukou NATO zemřelo méně civilistů, než by jich bývalo zemřelo bez rozhodnutí mezinárodního společenství do konfliktu vstoupit. Brzezinski²⁷ poznamenává „OUP ochránila od brutálního masakru Benghází, pomohla opozici vyhnat Kaddáfího a jeho režim z Tripolisu a tím zajistila, že si budou moci Libyjci rozhodnout o své budoucnosti sami (Bolcu 2013: 119).“

Na přelomu června a července došlo ke kontroverzní události, když francouzské jednotky shodily nad Libyí velké množství zbraní a munice. Ty byly určeny do zásoby pro povstalce, avšak podle francouzské strany tyto dodávky neporušily žádným způsobem zbrojní embargo, jelikož byly určeny na ochranu civilistů. S tímto krokem francouzské armády se neztotožnilo Rusko a AU, kteří protestovali s tím, že zbraně mohou skončit v rukou Al - Kájdý a vést ještě k větší destabilizaci regionu²⁸.

Koncem srpna se válka začala chýlit pomalu ke konci. Došlo ke zvratu, když povstalci dobyli baštu vlády, hlavní město Tripolis. Od té doby měli povstalci, za neutuchající vzdušné podpory NATO, značně navrch. Kaddáfí se musel schovávat, až 20. října zasáhla, poblíž severolibyjského města Syrta, střela jeho konvoj, tento zásah Kaddáfí přežil, ale dostal se do rukou davu opozičních vojáků a jejich sympatizantů, kteří ho lynčovali a posléze zavraždili (Fahim - Shadid -Gladstone 2011). Kaddáfího smrtí skončila v Libyi éra trvající déle než čtyřicet let. Úkol NATO byl splněn, a proto přijala RB OSN 31. října 2011 rezoluci č. 2016. Tato jednohlasně přijatá rezoluce ukončila OUP (UN 2011).

4.2. Vojensko – politická podpora jednotlivých států v Operaci

Sjednocený Ochránce

Francie a Velká Británie stáli v popředí států zasahujících v Libyi, samozřejmě za velkého přispění USA. I přes prominentní roli těchto států,

²⁷ Zbigniew Brzezinski je polsko-americký politolog, který byl bezpečnostním poradcem Jimmyho Cartera a v současné době je poradcem Baracka Obamy v zahraničněpolitických otázkách.

²⁸ GlobalSecurity.org. *Libya Civil War (2011)* (<http://www.globalsecurity.org/military/world/war/libya-civil-war.htm>, 17. 3. 2015).

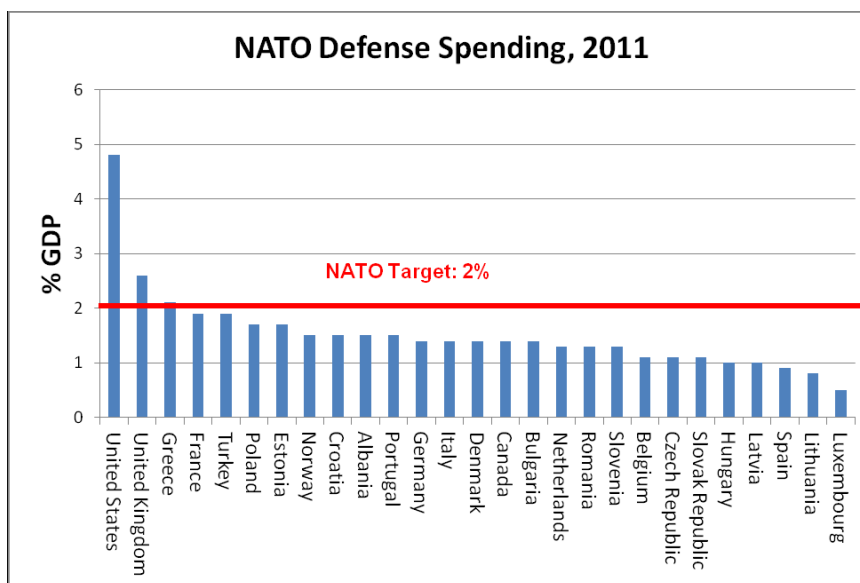
koalice zasahujících zahrnovala spoustu dalších zemí. Celkem 18²⁹ zemí se podílelo na vzdušné a námořní akci. Kromě těchto států, dalších 34 poskytlo pro operaci určitou formu podpory (Royal Aeronautical Society 2012: 3).

Tato mise je všeobecně považována za úspěšnou. V poměrně krátkém čase, za zlomek nákladů oproti jiným intervencím se podařilo dosáhnout požadovaného cíle. Nicméně celá operace odhalila spousty nepřesností a varovných signálů v řadách NATO (Daadler – Stavridis 2012: 3). Prvním z nich je absence soudržnosti jednotlivých členů aliance. Mise se zúčastnila méně než polovina členů, a mimo USA a Kanadu, poskytlo pouze šest evropských zemí vojenskou podporu. Díky tomu vyvstaly otázky, zda je NATO schopná v budoucnu řešit jednotně bezpečnostní problémy. Bývalý Ministr obrany USA, Robert Gates k tomuto problému řekl, že „členové NATO se dělí do dvou skupin, na ty, kteří jsou schopni a ochotni nést břímě závazků plynoucích z členství, a na ty, kteří pouze čerpají výhody členství a v takových akcích se nezapojují.“ Členské státy se samozřejmě mohly rozhodnout, zda se do operace zapojí, či nikoliv. Některé se tedy rozhodly neparticipovat.

Jak již bylo zmíněno, USA se rozhodly na operaci participovat pasivněji, hlavní velení tedy padlo do rukou Francie a Velké Británie. Nicméně evropské státy, participující na OUP nebyly schopny dlouhodobě zásobovat zbraněmi takto dlouhou operaci. Původně měla mise trvat pouze do července, nakonec však došlo k dvojnásobnému prodloužení. Celá operace nakonec trvala sedm měsíců. Aliance se začala připravovat na dlouhotrvající akci, nicméně problémem byla zásoba zbraní a celkově zásobování, na které nebyly dostatečné zdroje. Již na počátku června měly některé státy NATO tyto problémy, proto jim musely se zásobováním pomoci USA (Greenleaf 2013: 37 – 38). Potřeba podpory ze strany USA vyplývá z neporovnatelně vyšších výdajů na bezpečnost. Následující tabulka tyto výdaje z roku 2011 graficky znázorňuje. Z tabulky vyplývá, že cílem NATO je, aby se členské státy dostaly přes hranici dvou procent HDP za rok. Této hranice však v uvedeném roce dosáhly pouze tři státy.

²⁹ Velká Británie, Francie, USA, Belgie, Kanada, Dánsko, Itálie, Norsko, Katar, Španělsko, Bulharsko, Řecko, Jordánsko, Nizozemsko, Rumunsko, Švédsko, Turecko a SAE.

Tabulka č. 1: Výdaje členských států NATO na obranu v roce 2011

Zdroj: (Baltrusaitis – Duckenfield 2012: 24)

4.2.1. Vojenko – politická podpora USA v OUP

USA jsou, jakožto nejsilnější člen NATO v operacích podobného kalibru nepostradatelným spojencem. Tabulka výdajů na obranu v roce 2011 dokazuje, že USA investují do obrany ze všech členů NATO největší procento HDP, což se zákonitě musí odrazit v technické vybavenosti a strategické a taktické vyspělosti. Přestože je účast USA na intervencích tohoto typu z pohledu NATO extrémně důležitá, USA zpočátku váhaly, zda a jakým způsobem se do akce koalice zapojit. Nakonec se USA deset dní po začátku intervence rozhodly stáhnout do pozadí a přijmou pouze podpůrnou roli, kterou by nechaly vyřešit si evropské státy problémy jejich sousedů samotné. Váhání, zda intervenovat v Libyi pocházelo od rozdílných názorů vrcholných politiků. Pro zapojení do akce byli skupiny hájící lidská práva, několik členů kongresu, republikán John McCain, nebo demokrat John Kerry. I přes hlasy od těchto jmenovaných skupin, či osob, ve Washingtonu panovalo stále přesvědčení, že intervenovat v Libyi není dobrým řešením. Stejný názor sdílela i většina amerických občanů. Nakonec se tedy USA v Libyi intervenovat rozhodly, avšak Obamova podmínka byla, že americká

participace bude pouze krátkodobá, a to v rámci dnů. Ustoupení USA v rámci operace do pozadí bylo pro většinu spojenců překvapením. Jeden americký úředník se nechal slyšet, že by USA v Libyi vůbec nezasáhly, kdyby neměly jistotu, že po nich NATO převezme velení.

Po tom, co se USA stáhly do pozadí, poskytovaly pouze specifické podpůrné prostředky. Evropští spojenci byli na těchto dodávkách závislí. Po převzetí velení od NATO, USA poskytly 75 procent vzdušného doplňování paliva, většinu kontroly vzdušného prostoru a praktický všechno elektronické zajištění (Lindström – Zetterlund 2012: 41 – 45). USA také poskytly bezpilotní letouny, drony. Obecně je NATO bráno v očích evropských lídrů jako prostředek, jak si zajistit účast USA na své straně a tím pádem čerpat z jejích zdrojů, jež nemá žádný jiný stát na světě ve své kapacitě. Kruciólní roli sehrály USA v zajišťování inteligence, průzkumu, a sledování cílů (ISR). V těchto oblastech zajistili nejvíce operací. Za nimi byla v tomto ohledu Velká Británie a Francie. Tyto tři státy zajistili drtivou většinu ISR, což jen potvrzuje to, že rozložení sil v rámci aliance je značně nepoměrné. Američtí letci nalétali v porovnání s ostatními státy 26 procent výpadů proti nepříteli, což bylo nejvíce ze všech. USA poskytly také celou polovinu všech létajících strojů využitých v této operaci. Velice se NATO také spoléhalo na potlačení a ničení protivzdušné obrany, a také v otázce záchranných misí (Greenleaf 2013: 38). Všechny skutečnosti přispěly k tomu, že operace proběhla hladce a úspěšně. USA na tom všem měly značný podíl (Daadler 2011).

V úvodní fázi libyjského konfliktu, který se odehrával před 31. březnem, byly ve velení nad koalici států mířících do Libye USA. Ústředím tohoto velení byla bitevní loď Mount Whitney. I přes pozdější předání velení NATO, v čele s Velkou Británií a Francií, bylo nutné, aby USA na operaci dále participovaly. USA totiž vlastní sofistikovanou výstroj a nejmodernější vybavení, bez kterého by se aliance jen těžko obcházela (Wu 2012: 8).

Celá operace byla vedena převážně ze vzdušného prostoru bombardováním pozic jednotek vládních vojsk, které by mohly ohrožovat civilisty. Celkově

poskytli participující spojenci NATO 270 bojových vzdušných strojů. Toto číslo je spíše průměrné, protože se stroje prostřídávají, například kvůli tréninkovým povinnostem, nebo jsou přesouvány ke službě v jiných operacích. Z tohoto čísla poskytly USA celkem 36 bojových letounů, což je 14 procent, které řadí USA v tomto ohledu na sdílené první místo s Velkou Británií (Libya Defence & Security Report 2012: 60 – 61). Typy letadel USA užitých v operaci byly, *KC – 10A*, *KC – 135R*, psychologicko válečné letadlo *EC – 130J*, průzkumná letadla *E – 8* a *U – 2S*, stíhací letouny *F – 15* a *F – 16*, elektronický letoun *EA – 6B* a bezpilotní dron *MQ – 1 Predator* (Royal Aeronautical Society 2012: 13). Operace byla vedena kromě vzdušného prostoru také z moře, kde měla mít dohlížející a zásobovací úkoly. Lodě měly kontrolovat a hlídat, zda není porušováno zbrojní embargo. Dále zajišťovat, aby byly pobřežní vody odminovány. Bojová plavidla pro tuto příležitost poskytlo pro misi 12 států³⁰. Podpora USA na moři byla rozsáhlejší než ve vzdušném prostoru. Z celkového počtu 57 bojových plavidel poskytly USA 16. Což je 28 procent z celkového počtu a přesně o deset plavidel více, než na druhém místě Velká Británie (Libya Defence & Security Report 2012: 60 – 61). Plavidla amerického námořnictva, která tvořila jádro této operace, byly. Výsadkové vrtulníkové lodě *USS Ponce* a *USS Kearsarge*, dále torpédoborce *USS Stout* a *USS Barry* a skupina tří ponorek *USS Providence*, *USS Scranton* a *USS Florida* (Taylor – Smith 2011: 10). Tento výčet ukazuje, že USA, i přesto, že nebyly formálně ve vedení operace, ale spíše v pozadí, stále poskytovaly nejvíce zbraní nezbytných pro plnění cílů mise. Rozhodně by bez těchto dodávek ztratila NATO něco ze své efektivity.

Skutečnost, že USA předaly velení nad OUP jiným spojencům, i když bývají v operacích tohoto ražení tradičním lídrem ukazuje, že počítají do budoucna v některých případech s jinou rolí, a to takovou jako v tomto případě v Libyi. Přenechání velení na evropských mocnostech může být znamením nových vztahů mezi Evropou a USA. I když nepovažovaly USA situaci v Libyi za dotýkající se jejich národních zájmů, přesto citelně v konfliktu pomohly.

³⁰ USA, Velká Británie, Francie, Itálie, Turecko, Belgie, Španělsko, Kanada, Bulharsko, Řecko, Nizozemsko a Rumunsko.

Evropa ukázala, že dokáže nést břemeno odpovědnosti a vojensky zasáhnout v případě, má-li k zásahu politický mandát. Koneckonců nebyli to pouze členové NATO, kdo hrál v operaci důležitou roli. I spojenci, jež nejsou členy aliance dokázali, že se partnerství s nimi vyplatí. Konkrétně šlo o Katar, SAE, Maroko, Jordánsko a Švédsko. I přes úspěch, jakého dosáhla aliance a potažmo i USA v Libyi, na domácí půdě se dočkaly také kritiky za to, že ustoupily v konfliktu do pozadí a „vyhýbaly se vůdcovské roli.“ Tato role by USA nepochybně seděla více, jelikož stejně byla celá operace do velké míry závislá na dodávkách od nich.

Jak již bylo řečeno, na USA bylo spoléháno v otázce ISR podpory, konkrétně v radarovém systému na vyhledávání cílů (JSTARS) a také na vzdušný varovný a kontrolní systém (AWACS). Důležitou složkou, kterou USA poskytly, byly mise tankovacích letadel, kterých poskytly třicet z celkového počtu čtyřiceti užitých v operaci (Hallams – Schreer 2012: 322 – 323). Vzhledem k tomu, že všechna bojová letadla vynucující bezletovou zónu a útočící na Kaddáfího jednotky měla svou základnu v Itálii, Kypru, případně v Řecku, bylo nutné tankování za letu zajistit. Průměrně se nacházelo ve vzdušném prostoru za tímto účelem šest až sedm tankovacích letadel. Ty zásobovaly palivem bojové stíhačky, kterých mise průměrně trvaly osm hodin. Během této doby se palivo doplňovalo maximálně pětkrát. Další zbraní, jež hrála v OUP důležitou roli, byly bezpilotní letadla, drony. Také v poskytování těchto zbraňových systémů hrály USA velmi důležitou roli. U dronů nehrozí žádné ztráty na životech, dokáží hodiny tiše létat nad krajinou a mapovat polohu nepřítele. Americké ozbrojené drony hrály důležitou roli v náletech na Tripolis a Misratu. V jedné z akcí poblíž města Syrta bombardovaly konvoj vládních jednotek. V tomto útoku kooperovaly se stíhacími letouny a nakonec znamenal ukončení bojů, jelikož v konvoji se skrýval samotný Kaddáfí, který byl následně zabit (Cenciotti 2011).

Problémem, který v průběhu operace vyvstal, bylo financování a technická vybavenost států NATO. Jak již bylo zmíněno, USA v tomto období investovala na obranu nesrovnatelně vyšší částky, které se na onom materiálním vybavení

v takovéto dlouhé akci projeví. I když byla tato akce omezená pouze na vzdušný prostor a moře, evropské státy NATO měly se zásobováním akce problémy. Pentagon se vyjádřil, že Evropa dluží USA 222 milionů dolarů za náklady na operaci s tím, že kompletní výdaje USA na celou misi dosáhly 896 milionů dolarů. Tato skutečnost může znamenat do budoucna pro evropské státy NATO velký problém. Ve skutečnosti nebyla operace v Libyi tak rozsáhlá, aby na ní nedosahovaly možnosti jedněch z nejvyspělejších států na zemi. V těžších a rozsáhlejších operacích je jednoduše možné, že bez podpory od USA nebudou státy NATO mít dostatečnou vojenskou kapacitu na uskutečnění konkrétní operace (Hallams – Schreer 2012: 322 – 323).

Tato operace dala precedens ke změně rozložení zátěže v akcích NATO, a její členské státy, zejména ty nejsilnější, byly připraveny v této otázce hledat řešení. Mimo této operace, pokaždé do této doby byly ve vedení aliance USA. Je nutné podotknout, že USA se ke svým spojencům neotočily zády, stále poskytovaly více než nadstandardní podporu, jen velení a veškerou administrativu vedly jiné státy. Tato operace tak začala novou éru, éru větší globální spolupráce na půdě NATO. Důvodem tohoto kroku USA jsou mimochodem ekonomické problémy na domácí scéně. Americká strana jednoduše do budoucna nebude schopná ospravedlňovat výdaje na bezpečnost cizích států, ještě když nejsou zapojeny národní zájmy, a když, tak jen v malé míře. S tímto souvisí také nová generace politiků a úředníků na domácí politické scéně. Tato generace není tak provázaná s Evropou jako generace předchozí. Bývalý velvyslanec NATO Kurt Volker k tomuto jevu poznamenal, že „politická elita USA dnes mluví o NATO jako o Evropanech. Jako, kdyby USA nebyly členy také (Hallams – Schreer 2012: 324).“

Na závěr je nutné říci, že velení NATO, v čele s Velkou Británií a Francií hrálo v administrativní, ale i vojenské stránce hlavní roli, nicméně zapojení USA a materiální podpora, kterou alianci k uskutečnění mise poskytly by byla těžce nahraditelná a sama operace téměř nemožná v takto efektivním provedení (Wu 2012: 8).

4.2.2. Vojensko – politická podpora Francie v OUP

Role Francie v OUP byla velice důležitá jak z politického, tak z vojenského hlediska. Stála v popředí mezinárodního odhodlání proti Kaddáfimu. Její tehdejší prezident, Nikolas Sarkozy byl vrchním velitelem francouzských akcí v této operaci. Již od počátku vyhrocování situace byla Francie v popředí států volajících po zásahu a vyhlášení bezletové zóny. 10. března se Francie také stala první zemí, jež oficiálně uznala NTC jako legitimního zástupce Libye. Tento krok vzbudil mezi ostatními spojenci negativní odezvu, jelikož se tak stalo jeden den předtím, než se měl konat evropský koncil, na kterém se otázky vývoje v Libyi měly debatovat. Vůbec zpočátku spojence iritovala snaha Francie začít s akcí co nejdříve. Francouzská stíhací letadla byla vůbec první, kdo začal s útoky na Kaddáfího jednotky, ty se odehrály 19. března. Tento útok se odehrál přesně ve chvílích, kdy bylo v Paříži pořádáno setkání hlav států a vlád, kde měla být jedním z témat také Libye. Tohoto setkání se zúčastnili, generální tajemník OSN Ban Ki – Moon, generální tajemník LAS Amr Moussa a ministryně zahraničí EU Cathrine Ashton. Uspěchaná akce Francie pobouřila ostatní spojence z toho důvodu, že nebyla koordinována s ostatními státy, které se chystaly do akce zapojit.

Důvodem iniciativy Francie bylo to, že nechtěla, aby přešla celá akce pod vedení NATO. Původní úmyslem Francie byla akce vedená koalicí států, kdy společně s ní bude v plném velení Velká Británie, případně ještě s USA. Sarkozy viděl v této akci možnost, jak naplnit obrannou bilaterální dohodu, která byla podepsána mezi Francií a Velkou Británií v listopadu 2010. Dále nechtěla být Francie upozadněna, což reálně hrozilo právě v případě, že operaci bude vést NATO. Tyto obavy se však nakonec nepotvrdily, jelikož Francie hrála v OUP jednu z hlavních rolí. Francouzští představitelé také argumentovali tím, že NATO nebyla tím, kdo akci inicioval a podporoval, proto by neměla být její politickou odpovědností. Obavy také panovaly, protože byrokratický aparát a proces rozhodování na půdě NATO by mohl celou akci zpomalit. Obavy panovaly také z toho, že Německo by mohlo celou operaci záměrně blokovat, jelikož se jedná o jeden z nejdůležitějších států NATO, a zároveň to byl stát,

který nepodporoval intervenci v Libyi, což dokázal zdržením se hlasování o rezoluci č. 1973 (Lindström – Zetterlund 2012: 17 – 20).

Pro Francii byl zásah v Libyi národním zájem. Vždy totiž považovala region okolo středozemního moře, zejména severoafrické státy, za svojí sféru vlivu. Proto považoval Sarkozy za povinnost, v době kdy měl takovouto možnost, zasáhnout. Vzhledem k tomu, že udržoval blízké vztahy s libyjskou opozicí, mu situace, kdy tato opozice bojuje s Kaddáfím vyhovovala v tom ohledu, že se mohl zapojit do snahy změnit v Libyi režim (Wu 2012: 3).

Role Francie v tomto konfliktu je silně provázána s Velkou Británií. Tyto dva státy se společně postavily do čela aliance ve vedení operace, jejímž krátkodobým cílem bylo donucení Kaddáfího k ústupu a zastavení útoků na civilisty. Dlouhodobějším záměrem pak byla postupná demokratizace Libye a potažmo celého regionu, k čemuž měly být hlavním instrumentem opoziční vlády. Nicméně vzhledem k tomu, že se opozice v boji s Kaddáfím nacházela zpočátku v nevýhodné pozici a reálně hrozilo, že konflikt vyhraje Kaddáfí, byla angažovanost Francie a potažmo Velká Británie nucena v Libyi zasáhnout a podpořit tak požadovaný demokratizační proces (Wu 2012: 9).

Co se týče ochoty eskalace konfliktu, Francie, společně s Velkou Británií byly jediné dvě země, které byly ochotné k této eskalaci přistoupit. Vojensky akci podporovaly nejradikálněji. Francie apelovala na ostatní členské státy NATO, aby poskytly co nejvíce bojových letadel, aby bylo možné zintenzivnit bombardování (BBC 2011). Francouzská vojenská a především letecká technika zanechala v Libyi dobrý dojem. Kdy byli jejich letadla a piloti důležitou složkou při leteckých misích nad Libyí.

Ke konci srpna nalétali francouzští letci proti nepříteli přibližně 4500 výpadů, v celkově 20 000 nalétaných hodinách. Tento počet dělá 25 procent všech nalétaných operací NATO. V tomto ohledu Francie zdatně konkuruje USA, které nalétaly 26 procent. Kromě toho nesly francouzské stíhací letouny 35 procent všech střel vypálených na Libyi a zasáhli tisíc cílů. U pobřeží Libye byla

v plné pohotovosti vlajková letadlová loď francouzského námořnictva, *FS Charles de Gaulle*. Francouzská armáda byla opravdu v plné pohotovosti každý den, měla totiž naplánovaných minimálně osmnáct misí denně. Polovina náležela letectvu a druhá námořnictvu. Nicméně postupně, hlavně se zapojením lodě *FS Charles de Gaulle*, se nároky na francouzskou armádu snižovaly. Toto snižování zapojení bylo důsledkem otočení situace v konfliktu, kdy opoziční jednotky začaly získávat převahu nad vládními vojsky a nepotřebovaly již tak intenzivní podporu (Guhl 2011). Co se týče Francií poskytnutých bojových letadel tak to bylo osm kusů stíhacích letadel *Dassault Rafale*, osm kusů taktéž stíhacích letadel *Mirage 2000-5*, šest kusů stíhacích bombardérů *Mirage 2000D*, dva kusy průzkumných letadel *FICR*, šest kusů tankovacích letadel *C135*, 1 kus AWACS letadla *E – 3F* a jeden kus elektronického průzkumného letadla *C-160G SIGINT*. Dohromady tedy 32 kusů bojových letadel, což je třetí nejvyšší počet za USA a Velkou Británií (Royal Aeronautical Society 2012: 13). Z plavidel, která poskytlo francouzské námořnictvo, je kromě letadlové lodi *FS Charles de Gaulle* možné zmínit torpédoborce *Forbin* a *Jean Bart* (Taylor – Smith 2011: 11).

V průběhu konfliktu, konkrétně na konci června se Francie dostala do kontroverzní situace, když přiznala, že z její strany došlo k vyzbrojování opozičních sil. Byl to problém, protože rezoluce RB č. 1973 dala mandát NATO pouze k ochraně civilistů, ne k jejich zbrojení. NATO po celou dobu konfliktu zdůrazňovalo, že k poskytování zbraní jedné straně v konfliktu nedojde, proto bylo znepokojující, když se k tomu francouzská strana sama přiznala. Francouzská letadla shazovala nad Libyí vodu, jídlo a medikamenty, nicméně také přiznala, že vzhledem k zhoršující se situaci byli nuceni poskytnout civilistům také zbraně na obranu, jelikož hrozilo jejich bezprostřední ohrožení. Problémem v této situaci, jak se ukázalo, bylo, že francouzská strana tento svůj krok s nikým nekonzultovala. Ani s jinými státy aliance, ani nic neoznámila hlavnímu velení NATO. To samozřejmě vzbudilo rozruch a zvýšilo již tak zvyšující se napětí mezi státy uskutečňujícími operaci. Důvodem tohoto napětí jsou neshody v tom, jakým způsobem by se měla operace ubírat, zda zvýšit tlak na Kaddáfího a snažit se o jeho odstranění, nebo zůstat u počátečního plánu a u

mandátu, jež byl vydán za účelem ochrany civilistů. Tento problém byl nakonec vyřešen tím, že RB vydala rezoluci zahrnující použití všech dostupných prostředků na ochranu civilistů, a tak je možné poskytnout obranné zbraně v případě, kdy jsou civilisté ohroženi (Hopkins 2011).

Francie hrála v Libyi společně s Velkou Británií dominantní roli. Vedla operaci, poskytovala zbraňové systémy a materiální zajištění. Francie byla zemí, jež se nejvíce zasazovala o agresivnější přístup k celé operaci. Jejím cílem byla nejen ochrana civilistů, ale zjevně i změna režimu. Důkazem tohoto záměru je již zmiňované vyzbrojování opozice. Klíčovým aspektem Francie v operaci bylo využití jejich vzdušné síly. Poskytnutí stíhacích letounů *Mirage*, *Dassault Rafale*, a jiných bojových i průzkumných letounů ukazovalo, že Francie brala OUP velice vážně. Tato operace byla první větší akcí, do které se Francie zapojila od svého znovuzapojení do NATO v roce 2009. Bylo to také poprvé, kdy francouzské letectvo bojovalo po boku letadel z arabského regionu, za užití vylepšené verze stíhacího letounu *Mirage 2000* upraveného na útok na pozemní cíle. Poprvé v této operaci také využila speciálně upravený letoun *Dassault Rafale* k průzkumu krajiny. Tyto letouny byly velice důležitým prvkem v úspěchu operace (Laird 2011).

4.2.3. Vojensko – politická podpora Velké Británie v OUP

Velká Británie byla, společně s Francií první zemí, která reagovala na nepokoje v Libyi voláním po zavedení bezletové zóny. Tento postoj byl velice překvapivý, jelikož britský ministerský předseda David Cameron do této doby vyznával izolacionistickou politiku.

David Cameron byl v čele Velké Británie ohledně libyjské otázky, snažil se na půdě nově vytvořené Národní bezpečnostní rady (NSC), aby se věci pohnuly směrem k zásahu v Libyi. Jeho plán na zavedení bezletové zóny přišel již na konci února, jen pár dní po tom, co francouzský prezident Sarkozy uvedl stejný záměr. Nicméně se nesešli s pochopením ze strany ostatních zemí, které považovaly takto radikální plány za předčasné. Nicméně 7. března média informovala o tom, že britští a francouzští vyslanci při OSN na tomto plánu již

pracují. I přesto, že snaha prosadit bezletovou zónu byla z britské strany zřejmá, Cameron byl v otázce případného konfliktu v Libyi velmi opatrný. Uspořádal schůzky s libyjskými experty a exulanty, aby získal relevantní informace o situaci v zemi a trval na tom, aby kterákoliv akce, jež se ze strany Velké Británie uskuteční, byla v souladu s mezinárodním právem.

Nicméně stejně jako v mnoha jiných zemích, i ve Velké Británii byly na nejvyšších politických místech spory o to, jaký by měla země zaujmout vůči událostem v Libyi postoj. Nakonec, když došlo ve vládě k dohodě, která víceméně potvrdila postoj Davida Camerona, se všechny důležité orgány adaptovaly a zaměřily na následující události. Když bylo zřejmé, že USA nebudou chtít vést operaci déle než několik dní, řešením pro Velkou Británii bylo, aby velení převzalo NATO. V tomto ohledu se výrazně lišili od Francie, která prosazovala bilaterální zásah vedený jimi, společně s Velkou Británií, případně ještě s USA. Argumentem Velké Británie pro to, aby velení operace převzalo NATO, byla zkušenost aliance ve vedení multinárodních misí. Velká Británie je celkově velkým podpůrcem NATO, je to pro ní garant národní bezpečnosti. A USA stále zůstanou hlavním globálním obranným partnerem. Je pravděpodobné, že jedním z důležitých důvodů, proč se Velká Británie angažovala v Libyi bylo, že USA chtěly, aby převzal velení někdo jiný. Velká Británie uznala NTC jako legitimní vládu Libye dlouho po Francii, která jejím krokem Velkou Británii zaskočila. K oficiálnímu uznání NTC britskou stranou došlo 27. Července.

Důležité je podotknout, že již zmiňovaná bilaterální dohoda mezi Velkou Británií a Francií nebyla rozhodně důvodem vstupu Velké Británie do Libye. Nicméně fakt, že se krize v Libyi odehrála pouze několik měsíců po podepsání této dohody se stal jakousi zkouškou spolupráce mezi těmito dvěma státy. A to, že spolu se tyto dva státy bok po boku zapojily do takové operace naznačilo, že na politické a vojenské úrovni došlo ke zlepšení vztahů a k důležité mezistátní komunikaci, což mezi těmito dvěma státy nebylo v historii rozhodně samozřejmostí (Lindström – Zetterlund 2012: 31 – 38).

Během OUP Velká Británie poskytla znatelné množství materiálního zajištění. Podílela se na vzdušné a námořní operaci, a poskytla kvalifikovaný personál, jež byl schopen přispět k vedení operace. Námořnictvo neposkytlo operaci žádné letadlové lodě, nicméně do vod Středozemního moře vyslali dvě fregaty s naváděnými střelami třídy Duke, *HMS Sutherland* a *HMS Iron Duke*, plus torpédoborec třídy Sheffield, *HMS Liverpool*. Další námořní jednotky Britského královského námořnictva zahrnovaly, výsadkovou vrtulníkovou loď *HMS Ocean*, jednu protiminovou loď *HMS Bangor* a jednu bezpečnostní loď třídy Hunter *HMS Brocklesby*. Vyslali také dvě nukleární ponorky třídy Trafalgar, *HMS Triumph* a *HMS Turbulent*. Absence letadlové lodě způsobila, že letecká podpora Královského letectva vycházela především z Velké Británie, z Kypru a z Itálie. Nicméně i z některých lodí dokázala letecká technika startovat. Šlo výlučně o helikoptéry, které operovaly z lodi *HMS Ocean*, tato loď pojmula šest helikoptér *Apache AH Mk*, což jsou útočné helikoptéry. Vůbec poprvé poslala Velká Británie tyto stroje do boje z lodě. Dále tato loď pojmula dvě helikoptéry *Lynx Mk*.

Britské vzdušné síly byly vedeny ze základny Akrotiri na Kypru. Ústředí, které je vedlo se jmenovalo Joint Force Air Component Command Headquarters (JFACHQ). JFACHQ odpovídalo za poskytování vzdušné podpory NATO a uskutečňování výpadů proti nepříteli na žádost NATO. Královské letectvo (RAF) poskytlo pro operaci v Libyi deset stíhacích letounů *Eurofighter Typhoon FGR4*. Tyto stíhací letouny zajišťovaly obranné a útočné operace NATO. Při těchto misích jim asistovalo šestnáct stíhacích letounů *Panavia Tornado GR4/A* (United Kingdom Defence & Security Report 2012: 67 – 68). Kromě těchto stíhacích letounů poskytlo RAF dva tankovací letouny *VC – 10*, čtyři kusy *AugustaWestland Apache*, tři hlídkovací průzkumné letouny *E – 3D* a jeden průzkumný letoun *Sentinel R1* (Royal Aeronautical Society 2012: 13). Celem tedy poskytla Velká Británie pro operaci 36 strojů, což je o čtyři více než Francie.

Společně s ofenzivním arzenálem poskytnutým ze strany Velké Británie pro operaci, zajišťovala RAF také ISR podporu. V tomto ohledu dominovaly USA, nicméně i Velká Británie přispěla signifikantně. Pro účel ISR podpory uvolnila RAF tři stroje Sentry AEW Mk.1, jsou to AWACS stroje, které létaly na mise v Libye ze své domovské základny ve Waddingtonu ve východní Anglii. Tyto stroje jsou důležité pro kontrolu a taktickou podporu ze vzduchu, stroj stejného typu měla v Libyi i Francie a také USA. Dalším strojem RAF důležitým pro ISR podporu byl Sentiel R1 ASTOR. Tento letoun snímá radarem krajinu a analyzuje pohyby strojů po ní. Nimrod R1 byl dalším letadlem podobného typu ve službách RAF v Libyi. Všechny tyto tři stroje vyrážely na mise z již zmíněné základny ve Waddingtonu (United Kingdom Defence & Security Report 2012: 68).

4.3. Shrnutí operace

31. října 2011 skončila OUP. Přesně sedm měsíců po jejím začátku. Dlouholetý diktátor byl odstraněn a země měla, díky zásahu NATO, nakročeno k novému období zařazování se do západního světa. Když NATO převzala kontrolu nad operací, uskutečnila v průběhu oněch sedmi měsíců velké množství misí, ať již ze vzdušného prostoru, nebo po moři. Celkově se akce zúčastnilo 8000 členů armády. Jelikož nedocházelo k jejich nasazení na území nepřítele, byla mise ukončena bez ztráty jediného lidského života z řad NATO. Vzdušných strojů bylo v operaci zapojeno 260 (stíhací letouny, průzkumné letouny, tankovací letouny a bezpilotní drony). 21 lodí (zásobovací lodě, letadlové lodě, torpédoborce, ponorky, fregaty a výsadkové vrtulníkové lodě). Bylo nalétáno 26 500 misí proti nepříteli, z toho bylo 9700 útočných misí. Tyto útočné mise nemusely nutně využít munici, útočné mise byly vysílány například pro identifikaci cílů. Zničeno bylo přes 5900 vojenských cílů včetně 400 cílů nesoucích rakety plus 600 tanků, nebo jiných ozbrojených vozidel (NATO 2011).

O takový průběh mise se zasadilo všech osmnáct států NATO, které na operaci přímo participovaly. Nicméně vůdčí roli v celé operaci sehrály USA. Alespoň co se týče vojenské podpory. USA svými počátečními misemi umožnila ostatním státům podílejícím se na operaci vzít na sebe svůj díl odpovědnosti.

Těmito misemi je myšleno vyřazení protivzdušného systému libyjského vojska. USA byly také hlavním poskytovatelem ISR podpory. Tato jejich činnost zmapovala možné cíle ohrožující civilisty na libyjském území, čímž připravila půdu vzdušným silám NATO pro efektivní zásah na tyto body. Důležité vzdušné tankování letadel bylo také z většiny zajišťováno americkými tankovacími letouny. Tato činnost umožňovala útočným letadlům NATO zůstat ve vzduchu tak dlouho, dokud možný cíl nelokalizovali a případně nezničili.

USA, Francie a Velká Británie dohromady nalétali celkem šedesát procent misí v Libyi. Zbývajících patnáct zemí tedy nalétalo dohromady čtyřicet procent. Toto číslo je důkazem, že tyto tři země byli hlavním garantem úspěšné operace. Nejvíce vzdušných operací nalétaly právě USA, celkem dvacet pět procent, toto číslo je i oproti podílu Francie a Velké Británie značné. Nicméně i přes dominantní postavení těchto tří zemí, celá operace byla kolektivní prací. Například Itálie, čtvrtý nejvýraznější člen této operace co se týče útočných výpadů proti nepříteli. Itálie také poskytla šest základen na svém území, ze kterých vzlétali letadla NATO směrem k Libyi. Avšak celá operace nebyla vedena pouze členskými zeměmi NATO. Jedním z nejdůležitějších podporovatelů byly státy arabského regionu, SAE, Katar, Jordánsko a Maroko. Samozřejmě jejich podíl na vojenské podpoře nebyl tak značný, nicméně bez jejich podpory by se akce pravděpodobně vůbec neuskutečnila. Jelikož LAS, které jsou tyto státy členy, dala operaci v podstatě zelenou (Daadler – Stavridis 2011).

OUP je považována za úspěch. Úspěch to jistě byl, jelikož se podařilo naplnit cíle, s kterými byla operace spuštěna, avšak v mnoha ohledech se ukázalo, že se do budoucna musí NATO vypořádat s mnoha strategickými a taktickými problémy. Tyto problémy byly patrné zejména u menších států, u těch, které neparticipovaly na operaci do takové míry jako USA, Francie, Velká Británie a Itálie. Již na začátku léta Norsko stáhlo své vzdušné síly z operace. Důvodem byla nadměrná zátěž. Norsko do té doby odlétalo sedmnáct procent výpadů proti nepříteli s osmi letadly. Norsko společně s Belgií a Dánskem

procentuálně odlétali méně misí, než na co stačila jejich vojenská kapacita. Tyto skutečnosti jsou do budoucna znepokojující, jelikož NATO se nemůže spoléhat pouze na čtyři, nebo pět nejsilnějších států, i když je zřejmé, že stále budou ve společných operacích zastávat dominantní roli.

Kromě nedostatku vzdušných prostředků vznikly další problémy přechodem od OOD k OUP. Tedy od velení USA k velení NATO. Velení letových operací (AOC) se s přechodem k operaci NATO přestěhovalo na základnu do italského Poggia Renatico. Na této základně chyběla základní personální infrastruktura, která nemohla v žádném případě zvládnout nápor stovek úředníků a jiného personálu, který je k takové akci potřebný. NATO nemělo organizaci na převzetí takové operace. Rozdíly mezi infrastrukturou USA a NATO nebyly pouze v materiální sféře. Diametrální rozdíl byl také ve schopnostech personálu. USA investují nemalé prostředky a čas do tréninkových programů pro svůj AOC personál. Do této oblasti NATO naopak neinvestuje. I přes netrénovanost personálu. Je znatelně těžší, pokud se musí pracovat v koalici mnoha států, než když si jeden stát řídí vše sám. S tímto souvisí další problém. Koordinace všech akcí zabírá na půdě NATO spoustu času. Každý stát má nastavenou svoji hranici pro schvalování cílů a akceptovatelné ztráty a poškození. To způsobuje, že když je zaměřen cíl, rozhoduje se v AOC o zásahu na základě státu, který je zrovna „u mikrofonu“ (Greenleaf 2013: 38 – 40).

Uskutečnění této operace bylo důsledkem mnoha faktorů. Dlouholetý diktátor, porušující ve své zemi lidská práva, který se rozhodne místo odstoupení z funkce proti nespokojeným obyvatelům tvrdě zasáhnout. Dále unikátní podpora od států arabského regionu a v neposlední řadě mandát udělený OSN k uskutečnění operace. I když byla tato operace z pohledu splněných cílů úspěšná, ukázala na co by se měla NATO do budoucna zaměřit. Důležité je, aby se na odstraňování nedostatků podílely všechny členské státy, a ne jen polovina z nich, tak jako na této operaci (Daadler – Stavridis 2011).

5. Závěr

Události, jež mapuje tato bakalářská práce, se odehrály v průběhu roku 2011 v severoafrické zemi Libye. Masové nepokoje hrnoucí se jako lavina arabským regionem nakonec zasáhly i tento stát, ve kterém již přes čtyřicet let vládl Muammar Kaddáfí. Ten se stal hlavní postavou občanské války, která se táhla téměř devět měsíců. Během tohoto období došlo k intervenci NATO za účelem ochrany civilistů. Tato intervence je předmětem této bakalářské práce.

První kapitola této práce se zabývá konceptem R2P. Představit tento koncept jsem považoval za důležité, jelikož celá intervence se řídila principy, které tento koncept zahrnuje. V práci bylo kromě těchto principů také vytyčeno šest podmínek, za jakých může mezinárodní společenství intervenovat na území cizího státu. Hlavním důvodem existence konceptu R2P je ochrana civilistů, z tohoto důvodu byla také vedena celá operace NATO na území Libye, kde její vůdce Muammar Kaddáfí nebyl schopen, ani ochoten bezpečnost svého lidu zajistit.

Ve druhé kapitole byly přiblíženy události, jež vedly ke konečnému zásahu NATO. Je zde stručně popsán průběh arabského jara, jak se nepokoje přelily z okolních zemí do Libye a dále také začínající reakce mezinárodního společenství, které v konečném důsledku reagovalo rezolucemi RB OSN č.1970 a 1973, která znamenala posvěcení vojenské intervence.

Třetí a závěrečná kapitola byla zároveň hlavní částí práce. Cílem této práce bylo vyhodnotit vojensko – politickou podporu OUP ze strany tří vojensky nejsilnějších států NATO, USA, Francie a Velké Británie. Na základě těchto údajů bylo poté cílem vyhodnotit, zda by byla operace uskutečnitelná bez participace USA.

Francie byla z politického hlediska nejhlasitější zastáncem intervence. Již od počátku nepokojů v Libyi byla skrze své politické elity odhodlána co nejdříve v Libyi zasáhnout a zasadit se pokud možno a změnu režimu, jehož představitel Muammar Kaddáfí byl pro většinu západního světa nepohodlnou osobou. I

přesto, že byla Francie proti tomu, aby NATO převzala velení operace, nakonec byla z vojenského hlediska v rámci operace NATO jedním z hlavních vojenských aktérů. Francie byla společně s Velkou Británií ve vedení operace. Velká Británie byla podobně jako Francie již od počátku nepokojů odhodlána v Libyi zasáhnout. Rozdíl v podpoře zásahu mezinárodního společenství byl v tom, že Velká Británie požadovala, na rozdíl od Francie, aby se velení operace ujalo NATO.

USA od počátku otálely s tím, zda se intervence zúčastnit. Nakonec se postavily do čela koalice, nicméně s tím, že bude ve vedení pouze pár dní. Nakonec tedy NATO toto vedení převzalo a USA ustoupily do pozadí. Velení operace přenechaly na Francii a Velké Británii a soustředily se zejména na vojenskou podporu. Která byla v jejich případě pro operaci velice důležitá, a to jak ve vzduchu, tak na moři.

Vzhledem k tomu, že operace byla vedena převážně ze vzduchu, a tedy vzdušné bojové složky a ISR podpora byly pro splnění cílů operace klíčové, jsem dospěl k závěru, že OUP by nebyla úspěšně uskutečnitelná bez participace USA. K tomuto závěru jsem dospěl na základě údajů uvedených v práci, ze kterých je zřejmé, že byly USA v otázce vzdušných bojových sil a ISR podpory klíčovým absolutně klíčovým státem.

6. Seznam Zdrojů

Knihy

Gaub, Florence (2013). *The North Atlantic Treaty Organization and Libya: Reviewing Operation UNIFIED PROTECTOR* (Penny Hill Press Inc.).

Internetové zdroje

About.com. *Definition of the Arab Spring*

(<http://middleeast.about.com/od/humanrightsdemocracy/a/Definition-Of-The-Arab-Spring.htm>, 3. 12. 2014).

Anderson, Lisa (2001). Muammar al-Qaddafi: The „King“ of Libya. *Journal of International Affairs* 54 (2) s. 515.

Baltrusaitis, F. Daniel – Duckenfield, E. Mark (2012). Operation Unified Protector: Triumph or Warning Sign? *Baltic Security and Defence Review* 14 (2) s. 24.

BBC.com (2011). *Libya: What do the military operation names mean?* (<http://www.bbc.com/news/magazine-12831743>, 17. 2. 2015).

BBC.com (2011). *Libya: Where do NATO countries stand* (<http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-13092451>, 25. 3. 2015).

BBC.com (2013). *Arab uprising: Country by country – Libya* (<http://www.bbc.com/news/world-12482311>, 3. 12. 2014).

Bender, Jeremy (2014). The 11 Most Powerful Militaries In The World. *Business Insider* 23. 4. 2014 (<http://www.businessinsider.com/11-most-powerful-militaries-in-the-world-2014-4>, 25. 2. 2015).

Bolcu, Claudiu (2013). NATO'S INTERVENTION IN LIBYA: THE PATHWAY TOWARDS A LEGITIMATE HUMANITARIAN INTERVENTION. *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Europaea* 58 (1) 119.

Cenciotti, David (2011). Category archives: Operation Unified Protector. *The Aviationist* (<http://theaviationist.com/category/operation-unified-protector/>, 21. 3. 2015).

Center on Law & Globalization. *Six Principles Govern the Responsibility to Protect in Humanitarian Interventions* (https://clg.portalxm.com/library/keytext.cfm?keytext_id=176, 29. 2. 2015).

CNN.com (2011). A timeline of the conflict in Libya (<http://edition.cnn.com/2011/WORLD/africa/08/18/libya.timeline/>, 15. 3. 2015).

CNN.com (2015). *2011 Libya Civil War Fast Facts* (<http://edition.cnn.com/2013/09/20/world/libya-civil-war-fast-facts/>, 4. 4. 2015).

Council on Foreign Relations. *UN Secretary – General’s Report: Implementing the Responsibility to Protect* (<http://www.cfr.org/world/un-secretary-generals-report-implementing-responsibility-protect-2009/p19885>, 25. 2. 2015).

Daadler, H. Ivo (2011). Remarks to the Press on Libya and Operation Unified Protector. *United States Mission to NATO* 8. 9. 2011 (<http://nato.usmission.gov/libya-oup-90811.html>, 19. 4. 2015).

Daadler, H. Ivo – Stavridis, G. James (2011). NATO’s Success in Libya. *New York Times*. 30. 10. 2011 (http://www.nytimes.com/2011/10/31/opinion/31iht-eddaadler31.html?_r=1, 6. 4. 2015).

Daadler, H. Ivo – Stavridis, G. James (2012). NATO's Victory in Libya The Right Way to Run an Intervention. *Foreign Affairs* 91 (2) s. 2 – 4.

Dunne, Tim – Gifkins, Jess (2011). Libya and the state of intervention. *Australian Journal of International Affairs* 65 (5) s. 522.

Fahim, Kareem – Shadid, Anthony – Gladstone, Rick (2011). Violent End to an Era as Qaddafi Dies in Libya. *New York Times* 20. 10. 2011

(<http://www.nytimes.com/2011/10/21/world/africa/qaddafi-is-killed-as-libyan-forces-take-surt.html>, 17. 3. 2015).

Garrigues, Juan (2007). The responsibility to protect: from an ethical principle to an effective policy. *Responsibilitytoprotect.org*
(<http://www.responsibilitytoprotect.org/files/responsibilidad.proteger.pdf>, 29. 2. 2015), s. 9.

Glanville, Luke (2013). Intervention in Libya: From Sovereign Consent to Regional Consent. *International Studies Perspectives* 14 (3) s. 333 – 335.

GlobalSecurity.org. *Libya Civil War (2011)*
(<http://www.globalsecurity.org/military/world/war/libya-civil-war.htm>, 17. 3. 2015).

GlobalSecurity.org. *Operation Odyssey Dawn*
(<http://www.globalsecurity.org/military/ops/odyssey-dawn.htm>, 7. 3. 2015).

Greenleaf, R. Jason (2013). The Air War in Libya. *Air & Space Power Journal* 27 (2) s. 37 – 40.

Guhl, Jean – Michael (2011). Strike Operations over Libya: a true success for France and Britain. *Defence Review Asia*. 6. 9. 2011
(<http://www.defencereviewasia.com/articles/119/Strike-Operations-over-Libya-a-true-success-for-France-and-Britain>, 30. 3. 2015).

Hallams, Ellen – Schreer, Benjamin (2012). Towards a „post – American“ alliance? NATO burden – sharing after Libya. *International Affairs* 88 (2) s. 322 – 323.

Herf, Jeffrey (2011). Why Germany Was Against the Libya Intervention. *NewRepublic.com*. 24. 3. 2011
(<http://www.newrepublic.com/article/world/85702/germany-libya-intervention-qaddafi-merkel>, 12. 3. 2015).

Hopkins, Nick (2011). Nato reviews Libya campaign after France admits arming rebels. *The Guardian*. 29. 6. 2011

(<http://www.theguardian.com/world/2011/jun/29/nato-review-libya-france-arming-rebels>, 28. 3. 2015).

Jones, Susan (2014). Obama in 2011: „No Question That Libya... Would Be Better Off With Gaddafi Out of Power“. *CNSNews.com*. 28. 7. 2014

(<http://cnsnews.com/news/article/susan-jones/obama-2011-no-question-libya-would-be-better-gaddafi-out-power>, 12. 3. 2015).

Joscelyn, Thomas (2011). The Libyan Terrorist: Muammar Qaddafi. *BBC.com*.

24. 11. 2011 (http://www.weeklystandard.com/blogs/libyan-terrorist-muammar-qaddafi_552474.html, 3. 3. 2015).

Laird, Robbin (2011). French Libya Lessons Learned: Better Targeting, Flexible ROEs, Limits to Armed UAVs. *Breaking Defense*. 23. 9. 2011

(<http://breakingdefense.com/2011/09/french-libya-lessons-learned-better-targeting-flexible-roes-1/>, 30. 3. 2015).

Libya Defence & Security Report (2012). Security Overview. s. 60 – 61.

Lindström, Madelene – Zetterlund, Kristina (2011). Setting the Stage for the Military Intervention in Libya. *Ministry of Defence* s. 17 – 45.

NATO.int (2011). *Operation UNIFIED PROTECTOR Final Mission Stats*

(http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_2011_11/20111108_111107-factsheet_up_factsfigures_en.pdf, 4. 4. 2015).

NATO.int (2012). *NATO and Libya*

(http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_71652.htm, 17. 2. 2015).

NATO.int. *Unified Protector*

(http://www.jfcnaples.nato.int/Unified_Protector.aspx, 10. 3. 2015).

Morris, Justin (2013). Libya and Syria: R2P and the spectre of the swinging pendulum. *International Affairs* 89 (5) s. 1271.

O'Donnell, Chelsea (2014). THE DEVELOPMENT OF THE RESPONSIBILITY TO PROTECT: AN EXAMINATION OF THE DEBATE OVER THE LEGALITY OF HUMANITARIAN INTERVENTION. *Duke Journal of Comparative & International Law* 22. 6. 2014, s. 559 – 560.

Özekin, Muhammed Kürsad – Akkas, Hasan Hüseyin (2014). An Empirical Look To The Arab Spring: Causes And Consequences. *Alternatives: Turkish Journal of International Relations* 13 (1/2) s. 176 – 177.

Phinney, R. Todd (2014). Reflections on Operation Unified Protector. *JFQ: Joint Force Quarterly* vol. 2nd Quarter (73) s. 86 – 87.

R2PCoalition.org. *Basic Principles and Core Elements* (<http://r2pcoalition.org/content/view/73/93/>, 26. 2. 2015).

Rahman Basaran, Halil (2014). Responsibility to Protect: An Explanation. *Houston Journal of International Law* 1. 7. 2014, s. 581 – 583.

ResponsibilityToProtect.org. *Core Documents: Understanding RToP* (<http://www.responsibilitytoprotect.org/index.php/about-rtop/core-rtop-documents>, 22. 2. 2015).

ResponsibilityToProtect.org. *The Crisis in Libya* (<http://www.responsibilitytoprotect.org/index.php/crises/crisis-in-libya>, 20. 2. 2015).

Royal Aeronautical Society (2012). *Lessons Offered From The Libya Air Campaign* (<http://aerosociety.com/Assets/Docs/Publications/SpecialistPapers/LibyaSpecialistPaperFinal.pdf>, 27. 3. 2015).

Taylor, Claire – Smith, Ben (2011). Military Operations in Libya. *International Affairs & Defence Section* 1. 4. 2011, s. 10 – 11.

Tesón, R. Fernando (2009). KOSOVO: A POWERFUL PRECEDENT FOR THE DOCTRINE OF HUMANITARIAN INTERVENTION. *Amsterdam Law Forum* (<http://amsterdamlawforum.org/article/view/62/119>, 4. 3. 2015).

U.S. Department of Defense (2011). Coalition Launches „Operation Odyssey Dawn“ (<http://www.defense.gov/news/newsarticle.aspx?id=63225>, 6. 3. 2015).

UN.org. *A More Secure World: Our Shared Responsibility Report of the Secretary-General's High-level Panel on Threats, Challenges and Change (2004)* (http://www.un.org/en/events/pastevents/a_more_secure_world.shtml, 23. 2. 2015).

UN.org. *Background Information on the Responsibility to Protect* (<http://www.un.org/en/preventgenocide/rwanda/about/bgresponsibility.shtml>, 20. 2. 2015).

UN.org (2011). *In Swift, Decisive Action, Security Council Imposes Tough Measures on Libyan Regime, Adopting Resolution 1970 in Wake of Crackdown on Protesters* (<http://www.un.org/press/en/2011/sc10187.doc.htm>, 4. 3. 2015).

UN.org (2011). *Security Council Approves 'No-Fly Zone' over Libya, Authorizing 'All Necessary Measures' to Protect Civilians, by Vote of 10 in Favour with 5 Abstentions* (<http://www.un.org/press/en/2011/sc10200.doc.htm>, 6. 3. 2015).

UN.org (2011). *Security Council Votes Unanimously to End NATO Civilian Protection Mandate in Libya, Following Authorities' Formal Declaration of Liberation* (<http://www.un.org/press/en/2011/sc10424.doc.htm>, 17. 3. 2015).

UN.org. *The Responsibility to Protect*

(<http://www.un.org/en/preventgenocide/adviser/responsibility.shtml>, 15. 2. 2015).

United Kingdom Defence & Security Report (2012). *Armed Forces And Government Spending* (1) s. 67 – 68.

USUN.org (2011). *Fact Sheet: UN Security Council Resolution 1970, Libya Sanctions* (<http://usun.state.gov/briefing/statements/2011/157194.htm>, 4. 3. 2015).

Vaughan, Josh (2013). *Arbitration in the Aftermath of the Arab Spring: From Uprisings to Awards*. *Ohio State Journal on Dispute Resolution* 28 (2) s. 492.

Williams, R. Paul – Popken, Colleen (2012). SECURITY COUNCIL RESOLUTION 1973 ON LIBYA: A MOMENT OF LEGAL & MORAL CLARITY. *Case Western Reserve Journal of International Law* 44 (1/2) s. 225 – 226.

Wu, Xian (2012). *An Analysis of the EU's Military Intervention against Libya*. *Institute of European Studies* 6 (4) s. 3 – 9.

7. Resumé

This thesis is about military intervention in Libya in 2011. Concretely about NATO operation called Unified Protector. This operation lasted seven months and eighteen members of NATO militarily contributed. Out of these eighteen states, three of them were crucial for its successful completion. USA, France and United Kingdom. The goal of this thesis is to find out, whether this operation would be possible to realize without participation of USA, based on the degree of military and policy support of these states to the OUP.